

4 מיליארד שקל בקרן לטיפול בפסולת בישראל - ורק 100 מיליון שקל נוצלו ב-2018

בעוד שישראל טובעת בזבל, הקדיש המשרד לאיכות הסביבה רק חלק קטן מתוך הסכום שהצטבר בקרן לטיפול בפסולת, אשר צברה מיליארדים מזה 35 שנה

08:0522.03.19 אופירה אילון ושלמה מי-טל

בשנת 2018, בעוד שישראל טובעת בזבל, הקדיש המשרד להגנת הסביבה לטיפול בפסולת רק 100 מיליון שקל.

האבסורד הגדול יותר הוא שהכסף הזה נלקח מקרן שהצטברו בה 4 מיליארד שקל, אשר צוברת כספים כ-35 שנה ושנועדה לטיפול בפסולת ובסביבה. בשנת 1984, הוקמה, ע"פ חוק, קרן מתוך מטרה לטפל בפסולת בישראל, שיושבת במשרד להגנת הסביבה (לא באוצר) ושמונהלת על ידו.

צילום: יוסי אילון

מהות הקרן כפי שהוגדרה: "לשמור על סביבה נקיה, למנוע זריקת זבל בלתי חוקי, לעודד מיחזור, למנוע שילוט בלתי חוקי, ולשמור על החופים". אלא שלמעשה, בפועל לא נעשה הרבה בכספים של אותה קרן והיא פשוט צוברת כספים.

כך למשל מאז שנת 2007, עת חוקק חוק היטל ההטמנה שקובע כי בכל פעם שמשאית אשפה מובילה טון להטמנה, משלמת הרשות המקומית (האחראית על פינוי

וסילוק הפסולת העירונית) 120 ש"ח לכל טון פסולת (בנוסף לעלויות האיסוף, שינוע והעלות הישירה של ההטמנה) - מס שמניב כ-2 מיליון ש"ח ליום, כהכנסה לקרן, או כ-600 מיליון ש"ח לשנה.

מכאן שהשאלה הגדולה שעולה מהתנהלות הקרן עד היום היא: מדוע לא נעשה די ולמה ישראל מפגרת הרבה מאוד בהשוואה למדינות ה-OECD בכל הנוגע לטיפול בפסולת ואף גורמת נזק לסביבתה שלה?

בהשוואת נתונים מבחינת הטיפול בפסולת בין ישראל למדינות ה-OECD עולה כי כ-80% מהפסולת - בין 15,000 ל-17,000 טונות של פסולת עירונית הנאספות בישראל ביום ע"י הרשויות המקומיות מובלות בעיקר לדרום הארץ (להטמנה בכ-10 מטמנות מוסדרות ומאושרות), ופחות מ-15% מופנה למיחזור. לעומת זאת במדינות ה-OECD, ממוצע ההטמנה עומד על כ-45%.

זאת ועוד, במוצע, 28% מהפסולת במדינות ה-OECD מנוצל להפקת אנרגיה, בעוד שבאשראי תהליך השבת האנרגיה עומד על כ-3% בלבד.

שוב עולה התהייה מדוע זה קורה כאן בישראל, ולמה כספי הכסף שבקרן אינם מנוצלים, בטח כשיש איך לנצל את הכסף.

דוגמאות לניצול כפי הקרן:

1. ייצור קיבולת של מתקני קצה - למיזון, למיחזור ולהשבה של אנרגיה.
2. מיחזור פסולת למטרת סיוע למפעלים בהם מפעל הזכוכית פניציה בירוחם, המפעל היחיד בישראל שממחזר זכוכית, אך קיבולת הייצור שלו אינה מספקת את צרכי המדינה, ולכן ישראל גם מייבאת זכוכית. ניתן היה לצמצם את הייבוא ולהגביר שימוש מקומי במוצרים ע"י אריזת מזון ומשקאות בזכוכית ממוחזרת. כך גם לגבי מיחזור נייר וקרטון. במפעלי הנייר בחדרה, המייצרים נייר וקרטון שחלקם מבוססים על סיבים ממוחזרים (לעיתים 80% מייצור הקרטון הגלי הוא מנייר ממוחזר). גם במקרה זה, מאחר שצריכת הנייר בישראל היא גבוהה מכושר הייצור המקומי, מייבאים כמויות גדולות של נייר וקרטון והיקפי המיחזור של הנייר והקרטון בארץ, בעצם, לא יכולים לגדול.
3. פיתוח שימושים חלופיים לזכוכית לתשתיות כבישים ואף ייצור בלוקים.
4. מפעל מיחזור בקבוקי הפלסטיק (אביב) שפעל בנאות חובב נסגר "עקב חוסר כדאיות כלכלית".

הדוגמאות הנ"ל מראות כי קיים כשל שוק של המיחזור בישראל. זהו בדיוק מקומה של הממשלה לתקן כשל זה עם כספי הקרן.

כאמור, הפרדוקס הישראלי הגדול הוא שהאשפה שהיתה יכולה להפוך למשאב אינה מנוצלת ואף ממשיכה להצטבר. כסף יש, פתרונות יש, אבל שינויים תכופים של מדיניות הרגולטור, חוסר עיקביות וחוסר יכולת לאכוף מדיניות סדורה לא רק שלא מסייעים לקידום הנושא, אלא מצעידים את ישראל לאחור.

לא ברור מדוע המשרד להגנת הסביבה, שאמור לעודד הקמת מתקני מיזן והשבת אנרגיה מפסולת המושתתים על "אגני היקוות של פסולת", המשרד שאמור לקדם מדיניות סביבתית - כלכלית - חברתית, סדורה, מותיר את הכסף בקרן מבלי לקדם,

לעודד או לפתח פתרונות מהותיים לטיפול בפסולת. מדוע המשרד "מניח" מידי מספר שנים תוכנית אסטרטגית לטיפול בפסולת שמטרותיה משתנות, שהיא אינה בת קיימה, שאינה פרי דיון ושיתוף הרשויות המקומיות, האקדמיה ובעלי ענין נוספים, שהיו יכולים לסייע בהובלת תוכנית ישימה?

בעוד פחות מחודש יתקיימו הבחירות לרשות הממשלה. בין הדברים הדחופים שיש לטפל בהם במדינה, קיימת הסביבה שלנו שדורשת טיפול מייד. אם הציבור לא ידרוש זאת במהרה, בוקר אחד הוא יתעורר לסירחון גדול, עד בלתי נסבל.

פרופ' אופירה אילון ופרופ' שלמה מי-טל הם עמיתי מחקר בכירים במוסד שמואל נאמן למחקר מדיניות, טכניון; אילון הינה מהחוג לניהול משאבי טבע וסביבה באוניברסיטת חיפה.